Tapio Kari / ABa

30.3.2017

Eduskunnan verojaosto
sara.kuitunen@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto: Harmaan talouden selvitysyksikön selvitys

Rakennusteollisuus RT kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi Harmaan talouden selvitysyksikön tekemästä rakentamisen tiedonantovelvollisuutta koskevasta selvityksestä.

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan tutkimusjulkaisussa 1/2010 Suomen kansainvälistyvä harmaa talous todetaan mm. seuraavaa: ”Rakennusalan kotimaisen työvoiman piilotalouden laskennallinen määrä vuonna 2008 oli 360 miljoonaa euroa” (s.120). Vuosi 2008 oli kiivasta rakentamisen aikaa ja todennäköisesti myös em. piilotalouden määrä oli sinä vuonna suuri.

Vuoden 2008 jälkeen

- rakennustoiminnassa on tullut voimaan käännetty arvonlisävero
- tilaajavastuulakia on kiristetty nimenomaan rakennusalan osalta (poistettiin vakiintuneen yrityksen helpotukset, tuli uutena tapaturmavakuuttamista koskeva selvitys, lähetetyn työntekijän todistus on rakennusalalla tarkistettava ennen työn teon aloittamista) ja muutenkin (mm. korotettu laiminlyöntimaksu ja selvitys työterveyshuollon järjestämisestä)
- rakennustyömaalla työskenteleville on tullut velvoite pitää rekisteröity veronumero näkyvillä henkilötunnisteessa
- päätoteuttajalle on tullut velvollisuus pitää luetteloa työmaalla työskentelevistä työntekijöistä
- päätoteuttajalle on tullut velvollisuus ilmoittaa kuukausittain työmaan työntekijät verottajalle
- tilaajalle on tullut velvollisuus ilmoittaa kuukausittain alihankkijansa (aliurakoitsijansa) verottajalle.

Harmaan talouden selvitysyksikön nyt julkaisemassa selvityksessä todetaan mm. seuraavaa: ”Mittauksen perusteella kaikista rakentamisen toimialan lainsäädäntömuutoksista johtuva palkkasumman kasvu oli arviolta 286-313 miljoonaa euroa vuonna 2015.” (Tiivistelmä). Ehkä emme ole vajaassa kymmenessä vuodessa kokonaan selättäneet rakennusalan harmaan talouden hankalinta muotoa eli pimeän työn tekemistä, mutta olemme ainakin edistyneet aimo harppauksen.

Harmaan talouden selvitysyksikkö HTSY on tehnyt selvityksensä vain verotuksen osalta. Tiedonantovelvollisuutta koskevan lainsäädännön vaikutusta esim. eläkemaksujen maksamiseen tai kilpailuolosuhteiden parantumiseen ei selvityksessä ole otettu huomioon. Tie-

Rakennusteollisuus RT ry
etunimi.sukunimi@rakennusteollisuus.fi
Y-tunnus 0215303-5
www.rakennusteollisuus.fi
puh. 09 12991
PL 381 (Unioninkatu 14)
faksi 09 628 264
00131 Helsinki

donantomenettelyn verotuottoa kasvattava vaikutus on selvityksessä arvioitu melko pieneksi, vain noin 35 miljoonaksi euroksi vuodessa. Voidaan hyvin kysyä, onko pelkästään tämän kokoisen verotuoton saamiseksi järkevää ylläpitää rakentamisen tiedonantomenettelyä. Tähän kysymykseen ei selvityksen perusteella pystytä antamaan vastausta. Vastauksen saaminen edellyttää jatkotutkimusta.

Selvityksessä on tehty myös eräitä kehittämisehdotuksia. Rakennusteollisuus RT on samaa mieltä useimmista kehittämisehdotuksista, mutta niitä ei pidä toteuttaa yksipuolisesti viranomaisten tarpeiden tyydyttämiseksi. Nyt on byrokratian keventämisen ei sen lisäämisen paikka. HTSY:n selvityksessä tehtyjä esityksiä arvioitaessa tulee ensisijaisesti miettiä, miten esitettyyn tavoitteeseen voidaan päästä ja samanaikaisesti keventää yritysten hallinnollista taakkaa.

Rakennusalan harmaan talouden torjunta tulee ensisijaisesti nähdä yhteistoimintana. Viranomainen ja usein nimenomaan Verohallinto on tärkein toimija, mutta muitakaan ei sovi unohtaa. Koko tiedonantomenettelyä pitäisi tarkastella kokonaisuutena ja keskittyä sen sujuvuuteen prosessina. Nyt selvityksessä on tarkasteltu tiedonantovelvollisuutta lähinnä verottamisen kannalta ja Verohallinnon toiminnan tehostamisen kannalta.

Tietojen virheellisyys

Selvityksessä on kiinnitetty useissa kohdin huomiota siihen, että yrityksiltä saaduissa tiedoissa on virheellisyyksiä eivätkä ne sen vuoksi palvele riittävästi Verohallinnon toimintaa. Virheiden korjaamiseen kuluu resursseja, joita pitäisi käyttää varsinaiseen harmaan talouden torjuntaan.

Annetuissa tiedoissa olevien virheiden määrää vähenee, kun annettavien tietojen määrää vähennetään. Mitä vähemmän tietoja sitä vähemmän virheitä. Vielä parempi tulos saavutetaan, jos pyydetään vähemmän juuri niitä tietoja, jotka sisältävät suhteellisesti eniten virheitä. On tarkasteltava kriittisesti, onko kaikki pyydetty tieto tarpeellista ja olisiko se mahdollista saada helpommin muuta kautta.

Tulisi myös selvittää, voitaisiinko paremmin hyödyntää jo veronumeron antamisen yhteydessä saatuja tietoja, jotta niitä ei tarvitsisi pyytää uudelleen työntekijäilmoituksissa. Voitaisiinko sillä tavalla vähentää virheiden määrää, varsinkin kun ulkomaalaisia koskevien tietojen kerääminen on muutenkin haasteellisempaa kuin suomalaisilla.

Yllätyksenä ei tullut selvityksessä tehty havainto, että työntekijäilmoituksissa työntekijälle merkitään usein väärä työnantaja. Tämä johtuu osittain välinpitämättömyydestä ja osittain siitä, että tilaajan ei haluta tietävän, että joku osa urakasta on annettu toiselle yritykselle. Työnantajatietojen virheellisyys vaikeuttaa urakkaketjun muodostamista, mikä puolestaan haittaa tehokasta verovalvontaa. Verotilin voisi olettaa tuovan tähän ongelmaan ratkaisun, kun henkilön työnantaja on mahdollista tarkistaa kuukausitasolla, nyt vertailu on mahdollista tehdä vuositasolla vuosi-ilmoitusten perusteella.

Toisaalta työntekijätietojen tiedonantomenettely perustuu siihen, että päätoteuttaja välittää verottajalle ne tiedot, jotka työnantaja sille ilmoittaa. Päätoteuttajalla ei ole mahdollisuuksia tarkistaa aliurakoitsijan sille antamien tietojen todenperäisyyttä muuta kuin ilmiselviltä osin. Päätoteuttajalle ei voida sälyttää vastuuta tietojen oikeellisuudesta. Viranomaisen tehtävä on seuloa massasta epäloogisuudet ja virheet.

Ilmoituksissa olevista virheistä puhuttaessa Verohallinnon on myös katsottava peiliin. On surkuhupaisaa, että ensimmäisen pelkästään sähköisen ilmoitusmenettelyn virhepalautetiedot tulevat ilmoittajalle postitse paperilla. Jo pelkästään postin harhailu yrityksessä voi viedä päiviä.

Työmaakoodi

Yhdeksi kehittämiskohteeksi selvityksessä esitettiin yhtenäisen työmaakoodin kehittäminen. Nykyisten ohjeiden mukaan työmaan yksilöinti voi tapahtua useilla eri tavoilla. Yhtenäisen työmaakodin avulla eri tilaajien urakkailmoituksien ja päätoteuttajan työntekijäilmoituksen tiedot voitaisiin kohdistaa samalle työmaalle, muodostaa työmaan urakka- (tai sopimus-) ketju ja sillä tavalla kohdistaa verovalvonta tehokkaammin.

Suomessa on useita tähän käyttöön mahdollisia koodeja. Rakennusluvat ja ympäristöluvat on numeroitu. Kiinteistöt on numeroitu. Lähes kaikilla työmailla on osoite. Rakentamiseen ryhtyvän on tehtävä työsuojeluviranomaisille ennakkoilmoitus, jotka viranomainen merkitsee luetteloon jne. Yhden uuden virallisen numerosarjan kehittäminen ja sen pakolliseksi määrääminen pelkästään urakka- ja työntekijäilmoituksia varten ei ole RT:n mielestä oikea kehityssuunta. Todennäköistä on, että virheitä riittää senkin numeron kohdalla useiksi vuosiksi eteenpäin.

Yhtenäisen koodin muodostaminen rakennuslupa-, ympäristölupa- ja työsuojeluviranomaisten kanssa kuulostaa ikuisuusprojektilta, johon pelkästään tiedonantovelvollisuuden tehostamiseksi ei ole syytä ryhtyä.

Järkevämpää on kehittää jo olemassa olevia järjestelmiä vapaaehtoisuuden ja yhteisten intressien pohjalta. Esimerkiksi Suomen Tilaajavastuu Oy on kehittänyt järjestelmän, jossa rakennuttaja tai pääurakoitsija voi perustaa työmaan ja saa sen yksilöimiseksi työmaa-avaimen, jonka se ilmoittaa jokaiselle työmaan urakoitsijalle ja velvoittaa ne käyttämään työmaa-avainta ilmoituksissaan tai vaikkapa laskutuksessaan. Sekä rakennuttajalla että pääurakoitsijalla on aito tarve tietää työmaalla työskentelevät urakoitsijat ja samalla tavoin kuin Verohallinnolla, myös niillä on tarve muodostaa itselleen kuva urakkaketjusta.

Työpäivien ilmoittaminen

Yhtenä ongelmana selvityksessä pidetään sitä, että työntekijäilmoituksissa ilmoitetaan työntekijän osalta pelkästään, onko hän kyseisenä kuukautena ollut työmaalla töissä vai ei. Hänestä ei ilmoiteta montako päivää hän on kuukauden aikana työmaalla työskennellyt. Verohallinto haluaisi tietää työskentelypäivien lukumäärän, jotta valvonnassa olisi helpompi muodostaa kuva työntekijän ansioista.

Teknisesti työpäivien ilmoittaminen ei liene ylitsepääsemätön ongelma. Tämä koskee kuitenkin vain niitä työmaita, joilla on toimiva kulunvalvonta. Sähköinen kulunvalvonta tuli työmaille vasta tiedonantomenettelyn voimaan tullessa eikä se toimi vielä läheskään kaikilla työmailla. Mutta työmaan päätoteuttajalla on halu saada se toimimaan. Kaiken toiminnan tason nostamisen kannalta olisi hyvä tietää koko ajan keitä työmaalla on. Jo nyt Verohallinto saa vapaaehtoisesti noin kymmenestä prosentista työntekijöistä tiedot työpäiväkohtaisina. Tuo prosentti kasvaa koko ajan. Tässäkin tehokkain ja nopein tapa parantaa tiedon tasoa on etsiä yhteinen intressi ja edetä sen pohjalta.

Viranomaisyhteistyö

Tiedonantomenettelyprosessia ja siitä saatavien tietojen hyödyntämistä on tarkasteltava kokonaisuutena. Verohallinto ei ole ainoa viranomainen, jota ilmoitetut tiedot kiinnostavat. Työsuojeluviranomaiset, Eläketurvakeskus ja poliisi tulevat ensimmäisenä mieleen. Myös työvoimaviranomaisia, työttömyyskassoja ja työttömyysvakuutusrahastoa voisivat työntekijätiedot kiinnostaa. Myös muita sekä julkisia että yksityisiä toimijoita tiedot saattaisivat kiinnostaa.

Jokaisella näistä toimijoista voisi myös olla jotain annettavaa tähän prosessiin ja sen tehostamiseen.

Tapio Kari
työmarkkinajohtaja
Rakennusteollisuus RT ry